

WORLD BANK GROUP

Познавателни и социално-емоционални умения на работната сила в България

Моментна картина на първоначалните резултати от националното представително панелно проучване в България (BLISS)

Виктория Левин

Кръгла маса на тема „Предизвикателства пред пазара на труда в България: ролята на уменията и компетентностите“

14 април, 2015 г.

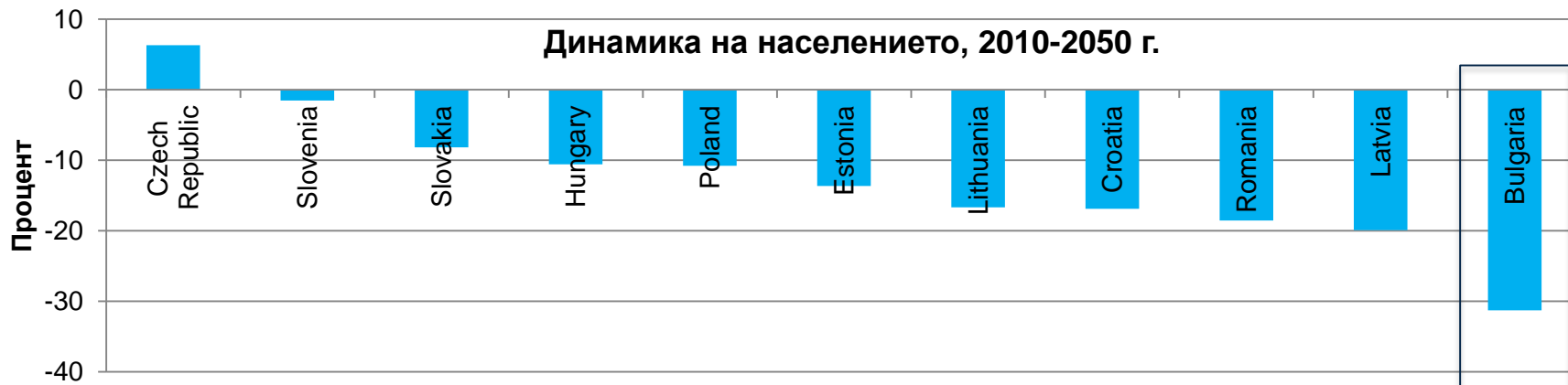
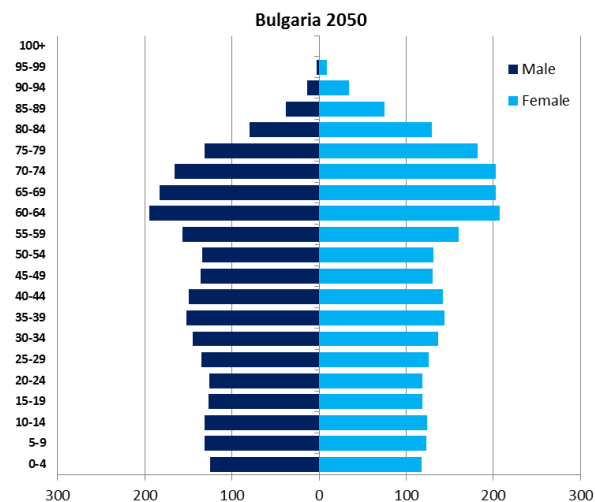
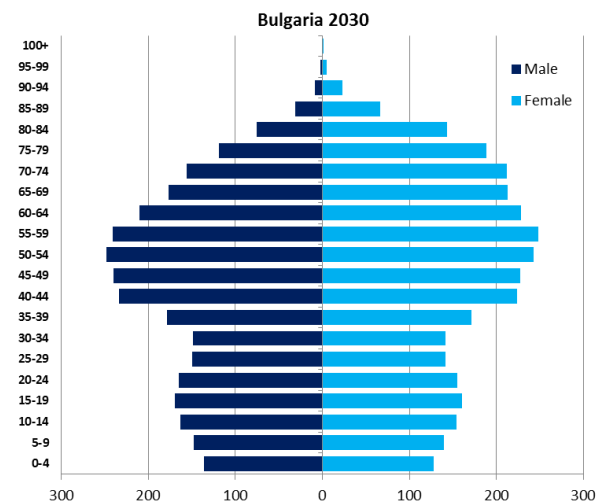
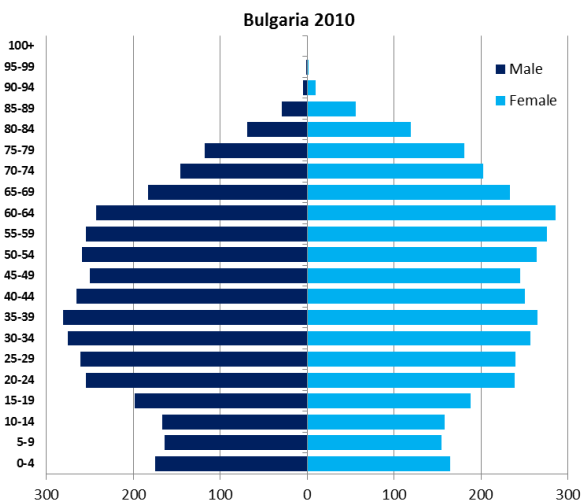
Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- Заключение

Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- Заключение

Населението на България застарява и се свива

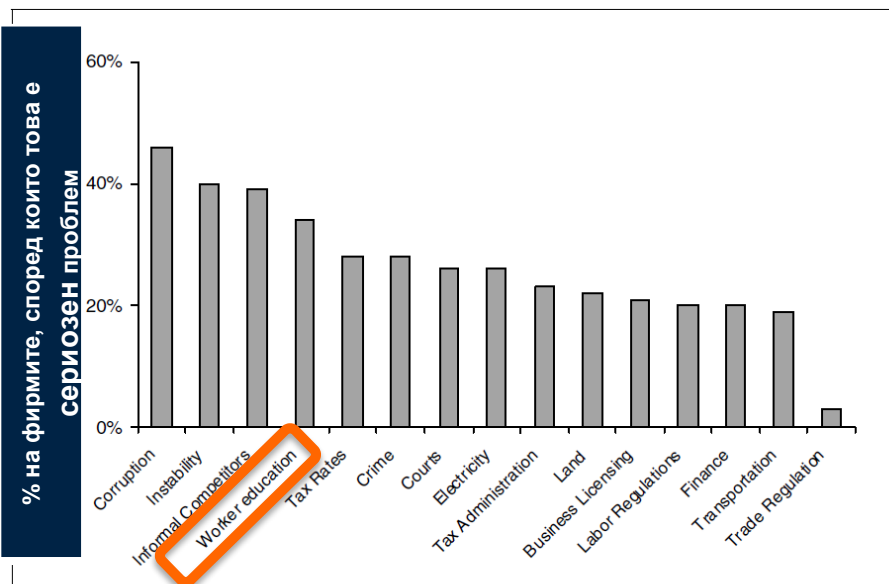

Напоследък търсенето на работна сила се измества от секторите, използващи ниско квалифицирана работна ръка към секторите, интензивно използващи висока квалификация

Източник: собствени изчисления на Световната банка въз основа на данни от НСИ

Налице е загриженост за подготвеността на наличната работна сила в България...

Източник: Проучване на предприятията, Световната банка (2007 г.)

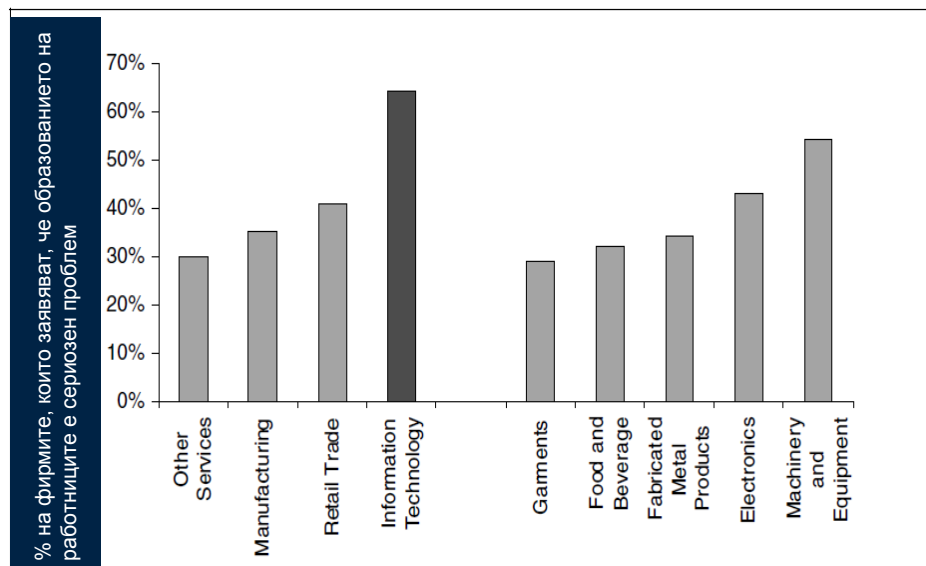
- Корупция
- Нестабилност
- Конкуренти от неформалния сектор
- Образование на работниците
- Данъчни ставки
- Престъпност
- Съдилища
- Електричество
- Данъчна администрация
- Земя
- Лицензионни режими
- Трудово законодателство
- Финанси
- Транспортиране
- Търговско законодателство

Образователното равнище на работниците се поставя на четвърто по важност място сред основанията за загриженост на българските работодатели през 2008 г.

- Други услуги
- Производство
- Търговия на дребно
- Информационни технологии
- Облекла
- Производство на храни и напитки
- Метални изделия
- Електроника
- Машины и оборудване

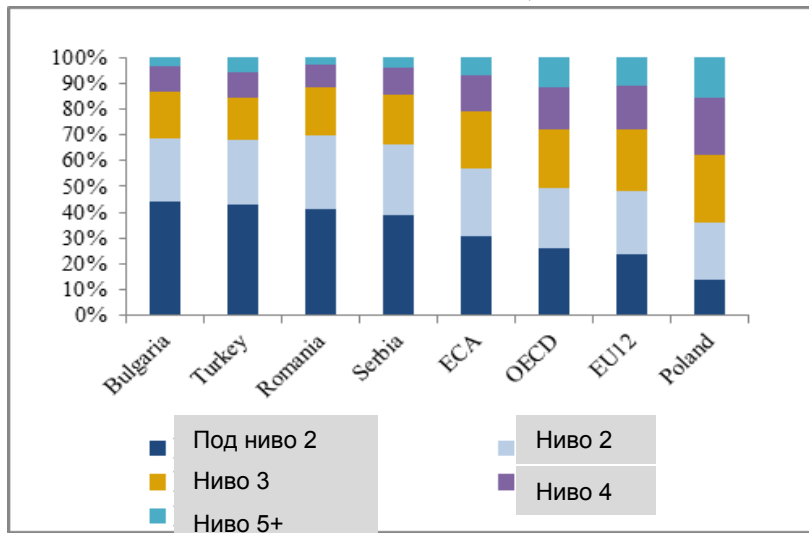
Тази загриженост е особено сериозна в ИТ сектора и някои подсектори на производството

Източник: Проучване на предприятията, Световната банка (2007 г.)

... и бъдещата работна сила за справяне с демографското предизвикателство

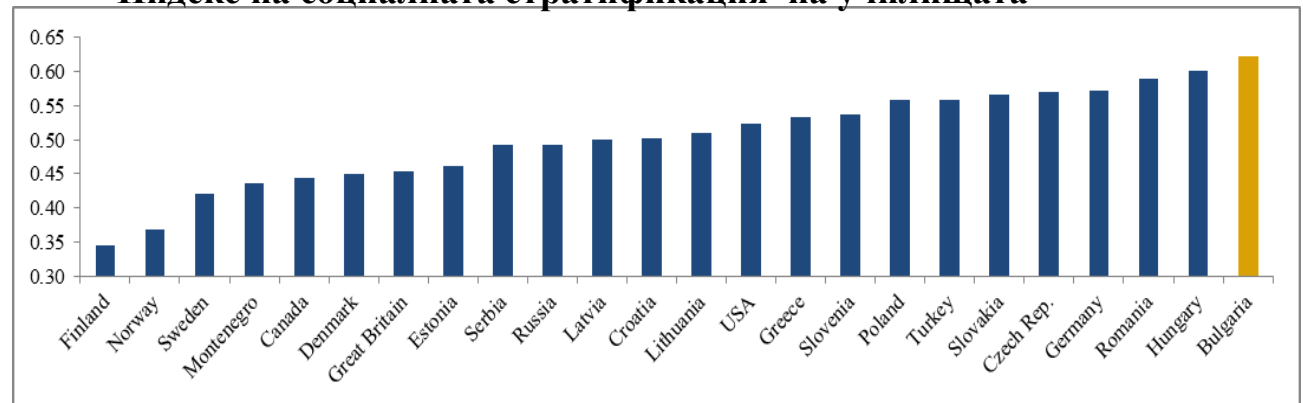
Разпределение на учениците по ниво на постиженията по математика, 2012 г.

България има най-високо ниво на функционална неграмотност по математика в Европа...

...и най-високо ниво на социална стратификация на училищата

Индекс на социалната стратификация на училищата

Цели на анализа

- Проучване на профила на уменията на сегашната работна сила в България
- Оценка на връзката между уменията и реализацията на пазара на труда
 - Участие в работната сила
 - Пригодност за заетост
 - Доходи
 - Въздействие на кризата и стратегии за справяне

Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- Заключение

Трите измерения на умения

Познавателни

Включващи използване на логическо, интуитивно и творческо мислене

Умение за решаване на проблеми (за разлика от притежаването на знания за решаване на определен проблем)

Вербални умения, математическа грамотност, решаване на проблеми, памет (оперативна и дългосрочна) и бързина на мислене

Социално-емоционални

„Меки“ умения, социални умения, житейски умения, личностни черти

Откритост на възприятията, добросъвестност, екстровеерност, благосклонност, емоционална стабилност

Саморегулиране, постоянство, вземане на решения, междуличностни умения

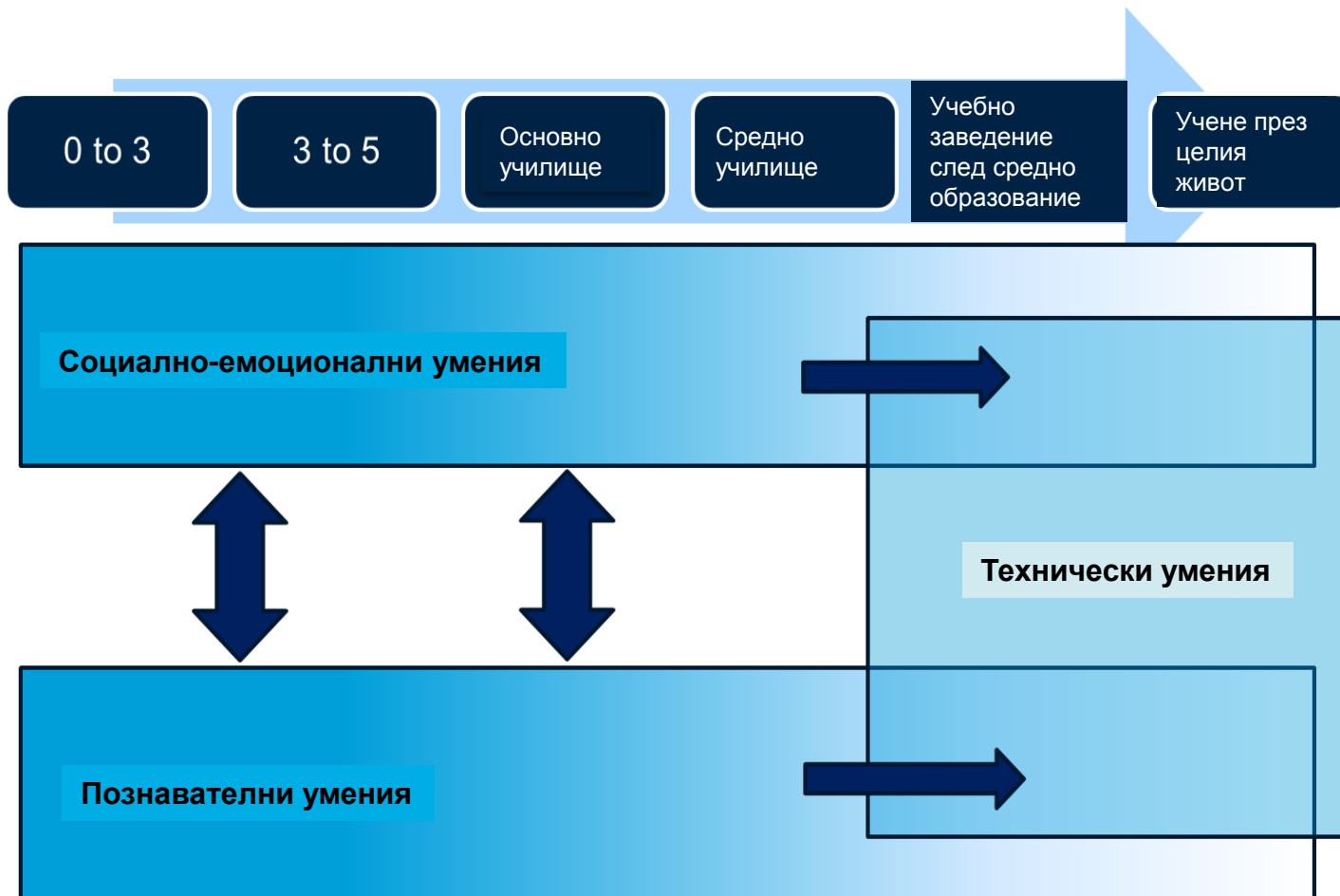
Технически

Включващи сръчност и/или използване на методи, материали, уреди и инструменти

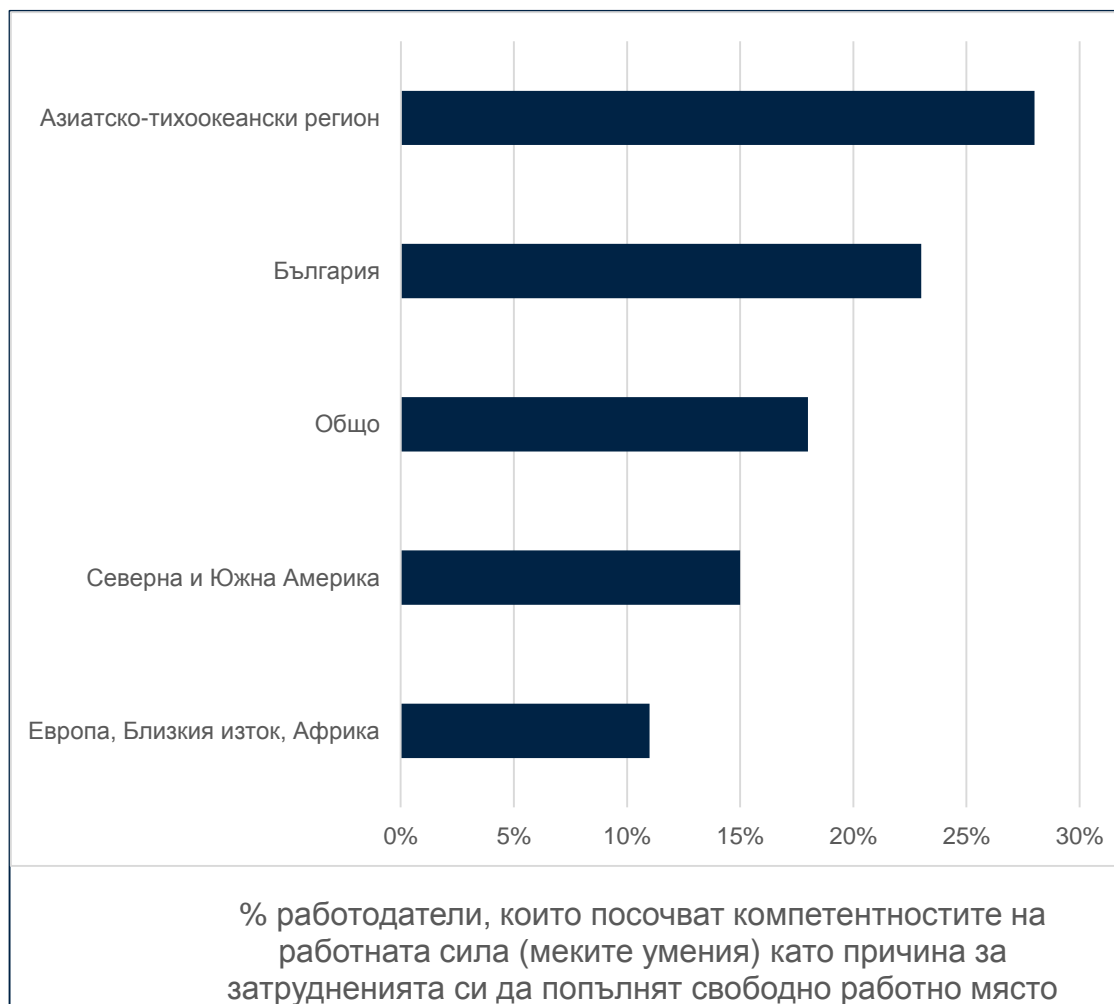
Технически умения, усвоени чрез ПОО или придобити на работното място

Умения, свързани с конкретна професия (напр. инженер, икономист, ИТ специалист и т.н.)

За формирането на уменията са полезни ранните инвестиции и се реализира с натрупване

Социално-емоционалните умения са важни за работодателите

Източник: Данни от Manpower 2012 г.

Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- Заключение

Национално представително панелно проучване в България (BLISS)

- Реализирано от Световна банка в партньорство с Институт „Отворено общество“ – София
- Въз основа на данни от трите етапа на „Прочуване на управлението при кризи (ПУК) в България“, проведено в периода 2010-2011 г.
 - Извадка: национално представителна, вкл. **2400 + 300 домакинства** в сегрегирани (преобладаващо ромски) квартали
 - Анкетна карта: промяна на насочеността от въздействия вследствие на кризи към по-структурни въпроси, свързани с активиране и умения
- Иновативен модул относно **уменията** при национално представителна извадка от възрастното (18-65 г.) население

Оценка на познавателните умения в BLISS

- **Памет:** краткосрочно възстановяване по памет на прогресивно нарастващи поредици от числа, като се започне от две и се достигне до девет числа (12 бр.)
- **Семантика:** разпознаване на синоними, антоними, идоми, сложни структури на изречението (7 бр. с възможност за избор на отговор)
- **Четене с разбиране:** способност за отговоряне на въпроси по кратък нетехнически текст (5 бр. с възможност за избор на отговор)
- **Разбиране на таблици и графики:** способност за разбиране на писмени инструкции и способност за разчитане на схеми (4 бр. с възможност за избор на отговор)
- **Математическа грамотност:** способност за извършване на прости изчисления (6 бр. с възможност за избор на отговор)

ПРОМОЦИЯ! ПАКЕТ ОТ 6 БУТИЛКИ МИНЕРАЛНА ВОДА ЗА **1.80** лв.
ВМЕСТО ЗА **2.25** лв.

Каква е промоционалната цена на една бутилка в пакета?

Каква е била цената на три пакета преди промоцията?

Измерено в стотинки, какво е намалението на цената при промоцията?

Оценка на социално-емоционалните умения в BLISS (1/2)

- **Фактор на стила на работа и учене:** улавя нагласата на лицето към работа и готовността да научи нови неща. Представява комбинация от следните умения:
 - **Добросъвестност:** склонност към организираност, отговорност и трудолюбивост (т.е. **Много ли внимавате, когато изпълнявате дадена задача?**)
 - **Откритост на възприятието:** склонност към готовност за нови естетически, културни или интелектуални възприятия (т.е. **Изпитвате ли голям интерес да научите нови неща?**)
 - **Издръжливост:** постоянство и отдаденост на дългосрочни цели (т.е. **Завършвате ли нещата, с които сте се захванали?**)
 - **Стремеж към постижения:** характеристика на добросъвестността: необходимост от личностни постижения и чувство за насоченост (т.е. **Правите ли повече, отколкото се очаква от Вас?**)
 - **Способност за вземане на решения:** процес на изработване на решения и обмисляне на бъдещи последствия (т.е. **Питате ли се как това, които правите, ще Ви се отрази занапред?**)

Оценка на социално-емоционалните умения в BLISS (2/2)

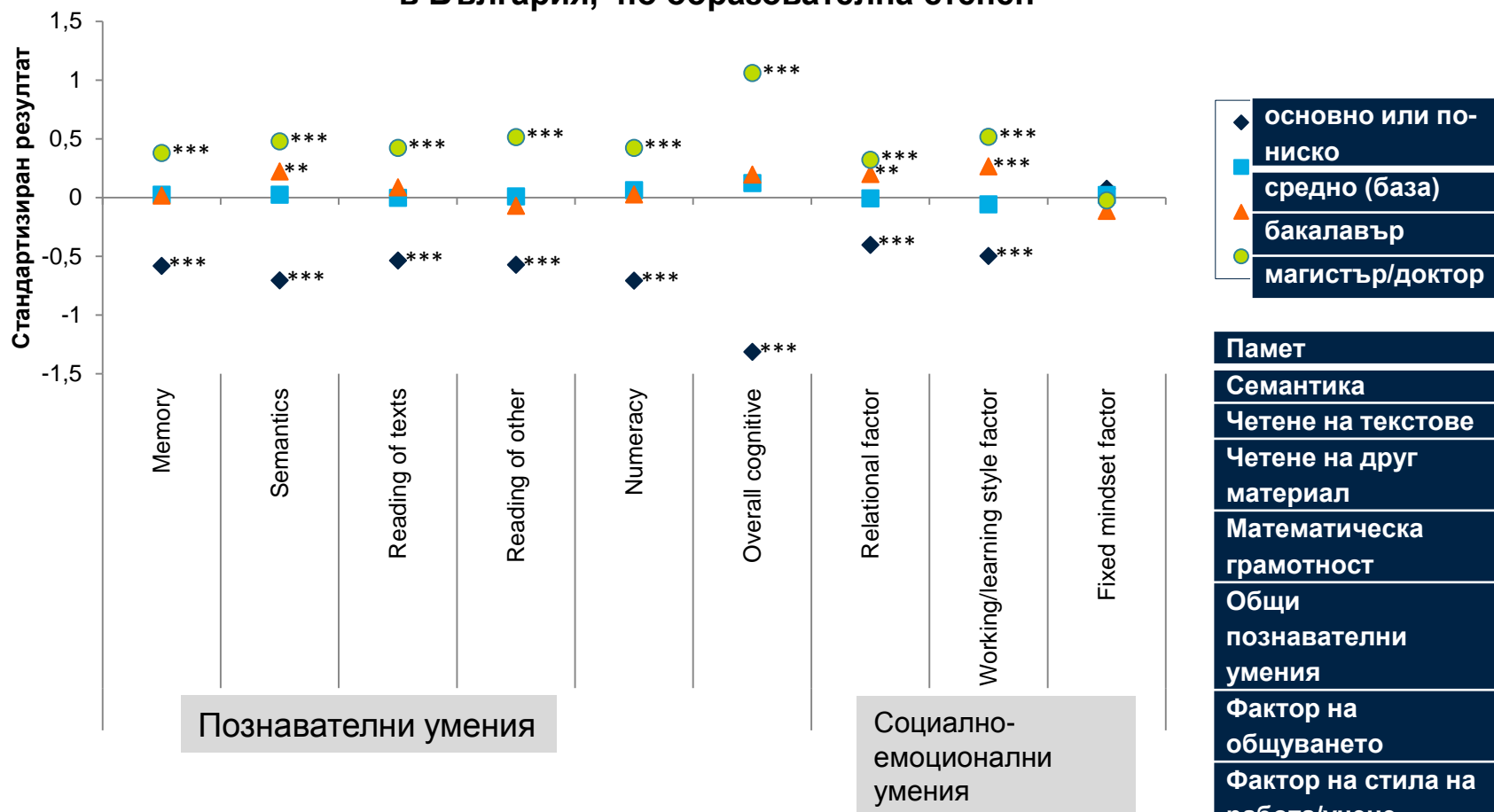
- **Фактор на общуването:** улавя начина на общуване на лицето. Представява комбинация от следните умения:
 - **Екстравертност:** ориентацията на личностните интереси и енергии към външния свят на хората и предметите, а не към вътрешния свят на субективното възприятие. Характеризира се с положителна нагласа и общителност. (напр. **Приказлив човек ли сте?**)
 - **Благосклонност:** склоност към отзивчиво и неегоистично поведение (напр. **Щедър ли сте към другите с Вашето време и пари?**)
 - Характеристика на **откритостта на възприятието:** **Доставят ли Ви удоволствие красиви неща като природа, изкуство и музика?**
 - Характеристика на **решителността:** **Търсите ли помощ, когато не разбирате нещо?**
- **Фактор на растежа / установения начин на мислене:** убеждението, че личността може / не може да се променя (т.е. **Колкото и да ми е неприятно да го призная, на старост промяна недей да чакаш. На стар човек нрава не можеш да промениш.**)

Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- Заключение

Профил на уменията: Сериозна, но не абсолютна корелация с образователните постижения

Средно равнище на уменията на населението в трудоспособна възраст в България, по образователна степен

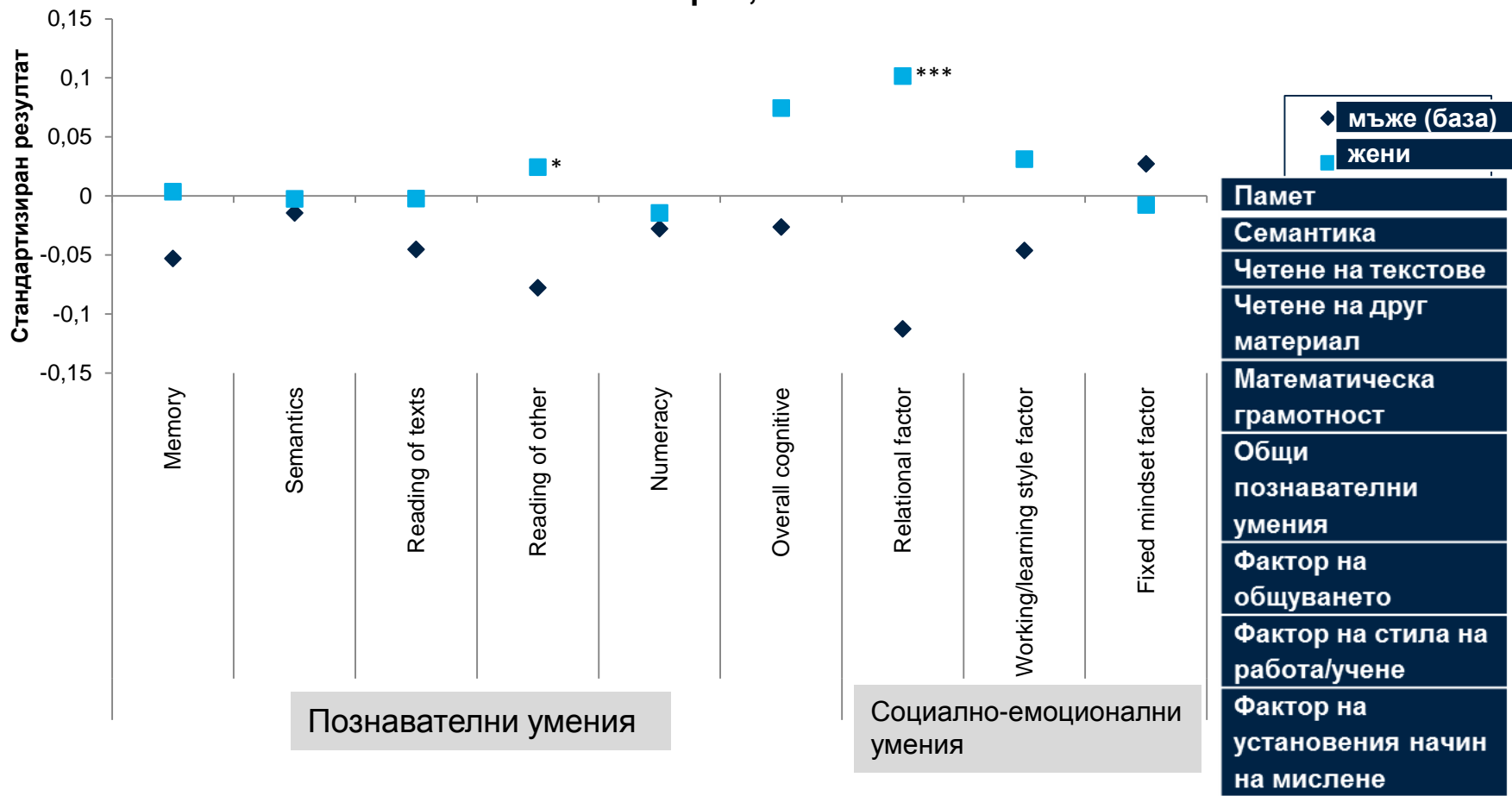

- Памет
- Семантика
- Четене на текстове
- Четене на друг материал
- Математическа грамотност
- Общи познавателни умения
- Фактор на общуването
- Фактор на стила на работа/учене
- Фактор на установения начин на мислене

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Профил на уменията: почти няма разлики в уменията по пол

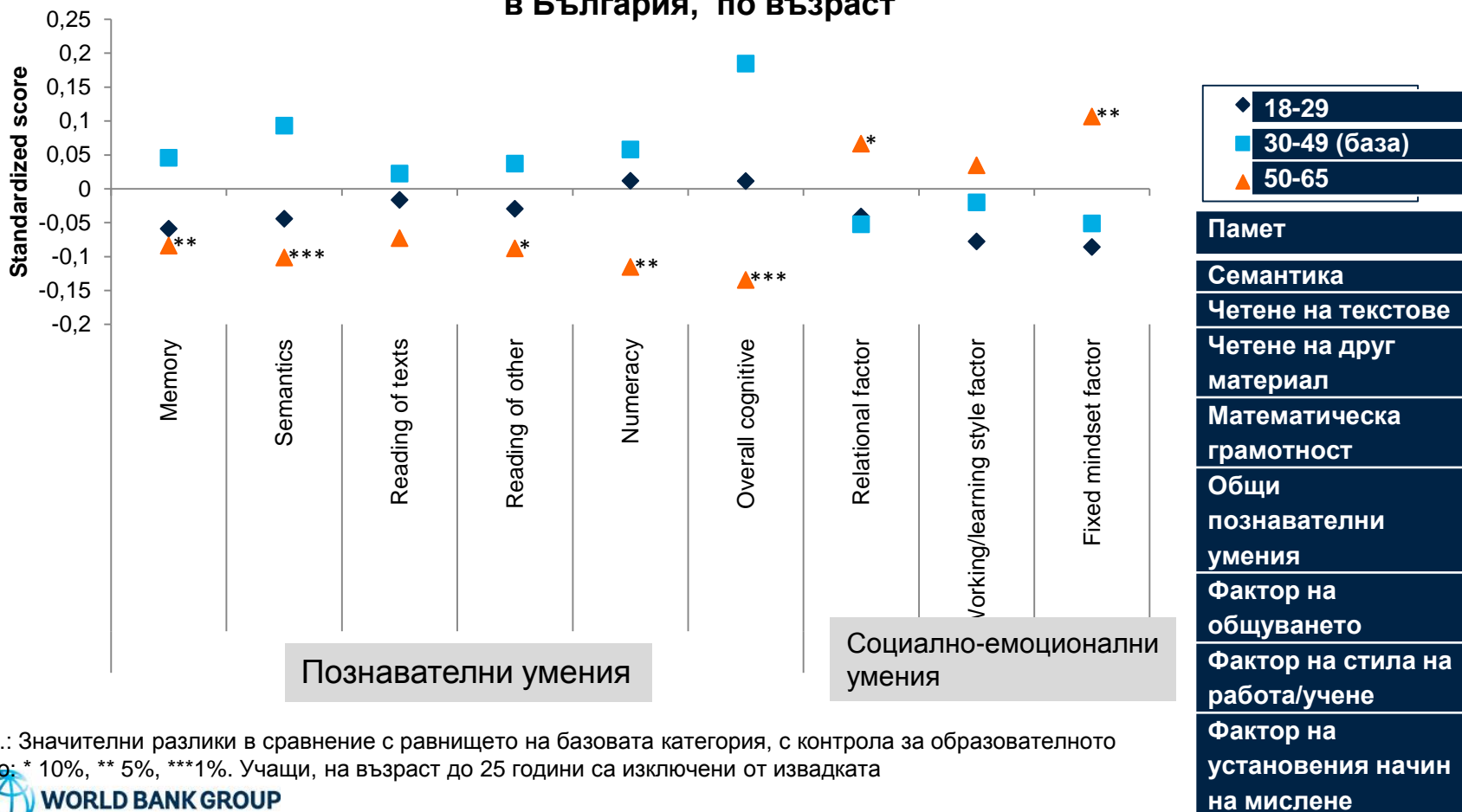
Средно равнище на уменията на населението в трудоспособна възраст в България, по пол

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория: * 10%, ** 5%, ***1%. Учасници, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Профил на уменията: По-възрастните хора имат по-ниски познавателни, но по-високи социално-емоционални умения, свързани със социализацията с другите

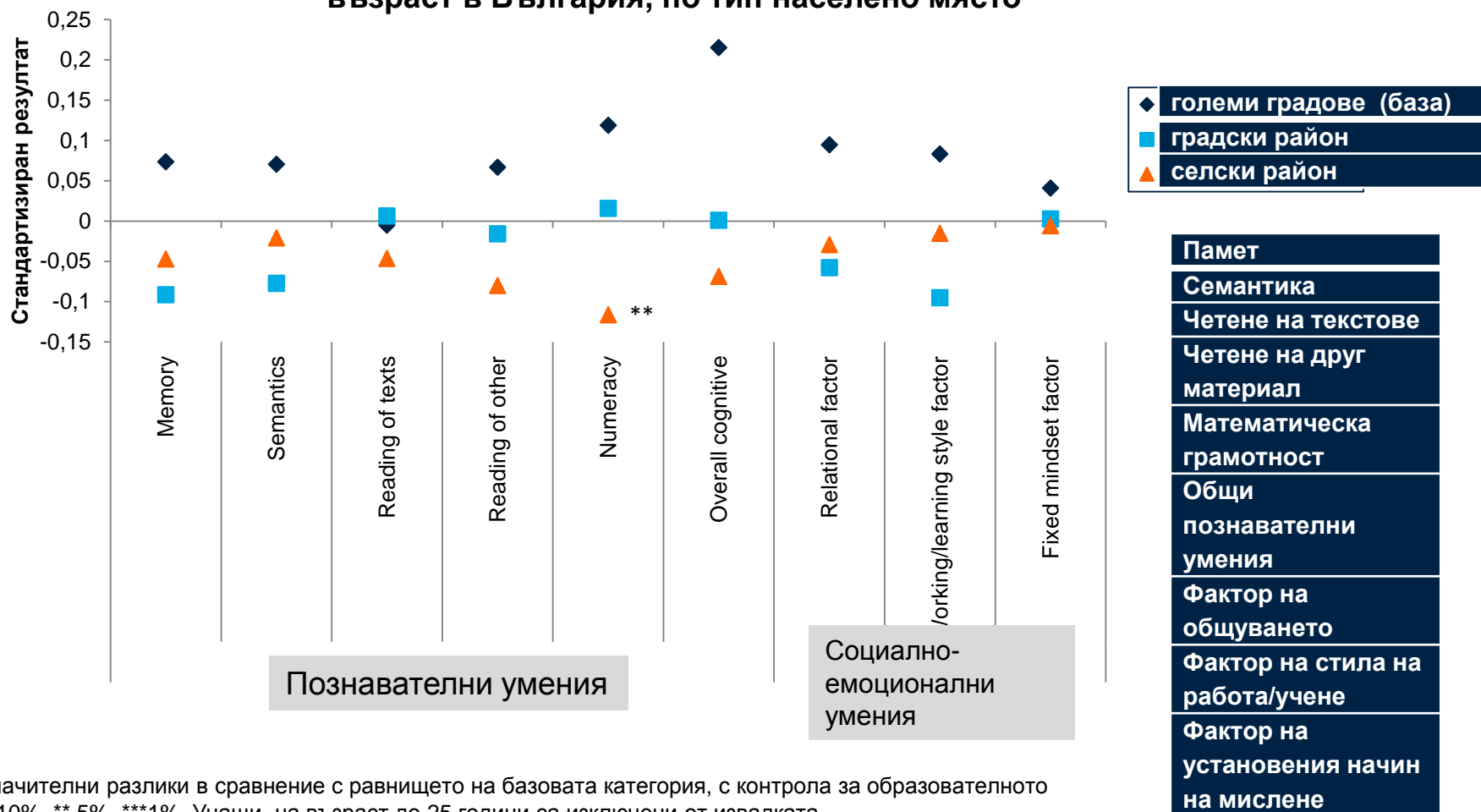
Средно равнище на уменията на населението в трудоспособна възраст в България, по възраст

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория, с контрола за образователното ниво: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Профил на уменията: Почти без значителни разлики в уменията между живеещите в градски и селски райони

Средно равнище на уменията на населението в трудоспособна възраст в България, по тип населено място

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория, с контрола за образователното ниво: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Умения и реализация на пазара на труда: Заетите имат по-високи познавателни умения и по-добри социално-емоционални умения за работа/учене

Средно равнище на уменията на населението в трудоспособна възраст в България, по статут на пазара на труда

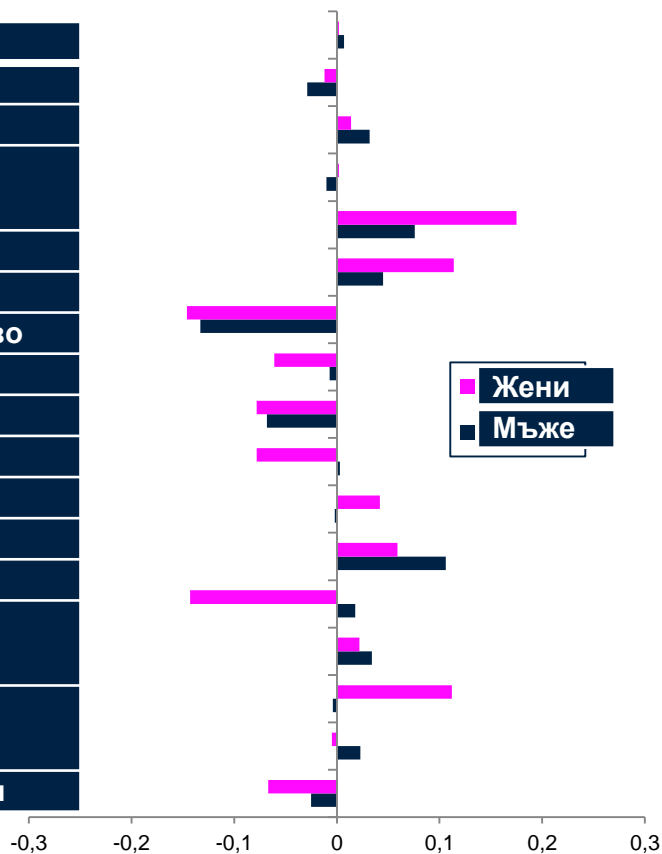

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Умения и реализация на пазара на труда: участие в работната сила

Вероятност за активност

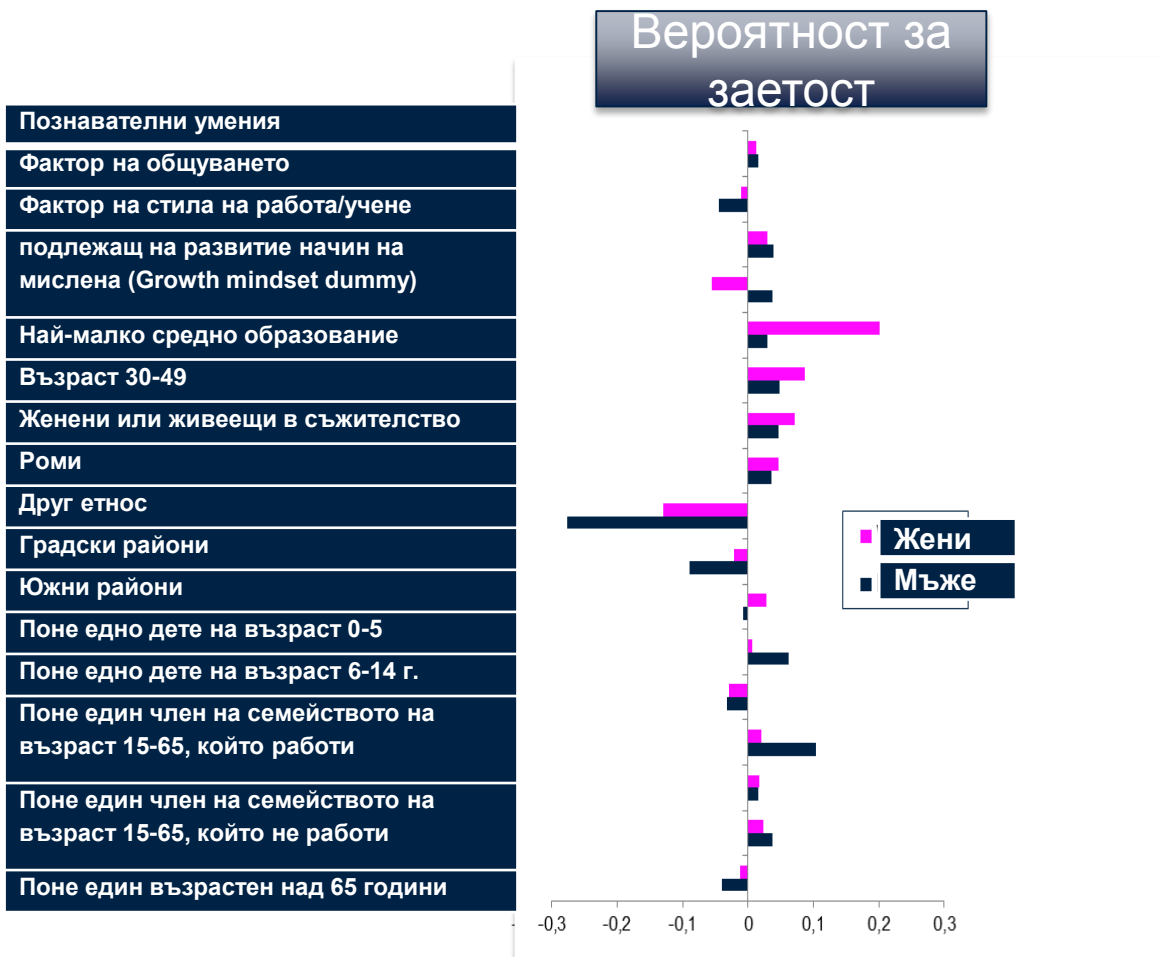
Познавателни умения
Фактор на общуването
Фактор на стила на работа/учене
подлежащ на развитие начин на мислена (Growth mindset dummy)
Най-малко средно образование
Възраст 30-49 г.
Женени или живеещи в съжителство
Роми
Друг етнос
Градски райони
Южни райони
Поне едно дете на възраст 0-5
Поне едно дете на възраст 6-14 г.
Поне един член на семейството на възраст 15-65, който работи
Поне един член на семейството на възраст 15-65, който не работи
Поне един възрастен над 65 години

- Когнитивните и социално-емоционални **умения** изглежда не са от значение за участието в работната сила
- **Образованието** има положителна връзка с активността, напр. за жените
- Жените **на средна възраст** е по-вероятно да са активни, в сравнение с младежите
- Участието в работната сила е по-ниско при **по-възрастните (50+)**
- **Омъжените жени** е по-малко вероятно да са активни
- За лицата от **ромски произход** има еднаква вероятност да участват в работната сила, както за неромите
- Малките **деца** се свързват с по-ниско участие в работната сила на жените и по-високо за мъжете
- Наличието за други **работещи възрастни** показва положителна взаимозависимост с участието на жените в работната сила

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Умения и реализация на пазара на труда: пригодност за заетост

- За **мъжете** изглежда уменията са по-важни от дипломата за намиране на работа, докато за **жените** образованието играе по-важна роля
- Мъжете с по-високи **познавателни умения** е по-вероятно да бъдат наети на работа
- Факторът на стила на работа/учене (вкл. добросъвестността) е в положителна корелация с вероятността за наемане на работа при мъжете
- Мъжете с по-висок **фактор на общуване** е по-малко вероятно да бъдат наети на работа
- Жените с подлежащ на развитие начин на мислена (growth mindset) е по-малко вероятно да бъдат наети на работа
- Жените със средно или по-високо **образование** и жените на **средна възраст** е по-вероятно да бъдат наети на работа
- За **ромите** е по-малко вероятно да бъдат наети на работа
- Мъжете в **южните райони** е по-вероятно да бъдат наети на работа

Заб.: Значителни разлики в сравнение с равнището на базовата категория: * 10%, ** 5%, ***1%. Учащи, на възраст до 25 години са изключени от извадката

Структура на презентацията

- Контекст: Защо уменията са важни в България?
- Определения: Какво разбираме под „умения“?
- Данни: Как измерваме уменията?
- Нови констатации
- **Заклучения**

Някои потенциални последствия за политиката

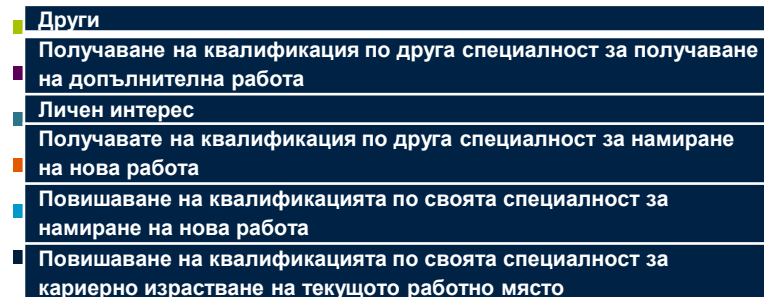
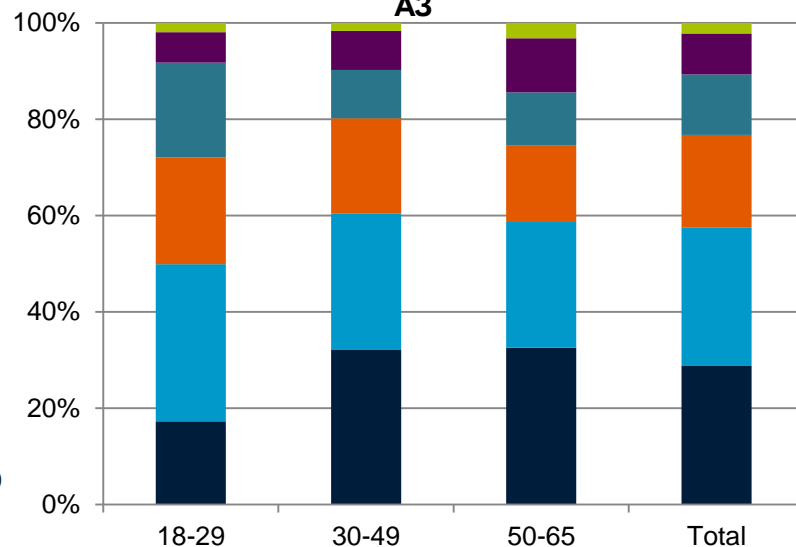
- Да се укрепят формирането на познавателни и социално-емоционални умения в ранното детство и общото образование
- Да се разшири достъпа до предучилищни програми и програми за ранното детство
- Да се адаптира учебната програма и методите на преподаване за общностите в неравностойно положение
- Да се забави насочването в професионални и други специализирани училища
- Да се интегрират обещаващи международни примери на програми за социално-емоционални умения в системата за професионално/дуално обучение за младите хора (Младежка гаранция)
- Да се повиши участието в Активните програми на пазара на труда

*<http://documents.worldbank.org/curated/en/2014/11/20426330/developing-social-emotional-skills-labor-market-practice-model>

Въпреки, че участието в АППТ е ниско, съществува латентно търсене на тази услуга

- През 2013 г, **само 7%** от българите на възраст 18-65 г. са участвали в някакво обучение за повишаване на техните умения през последните 12 месеца
- Причините за неучастие сериозно се различават в зависимост на статута на лицето на ПТ:
 - Заетите посочват **ограниченото време**
 - Безработните **не са имали информация** за някакво подходящо обучение
 - Неактивните **не са били заинтересовани** да участват в програми за обучение
- Изглежда съществува потенциално неудовлетворено търсене на обучение
 - **Една трета** от българите на възраст 18-65 г. отчитат, че е **вероятно или доста вероятно да се възползват от ваучерите на АЗ** за обучение, за да подобрят пригодността си за заетост
 - **Повече от половината (57,7%)** от безработните лица с готовност биха се възползвали от услугата

Причини за използване на ваучерите на АЗ

WORLD BANK GROUP

Благодаря!

За въпроси и коментари, моля свържете се с:

Ulrich Hoerning

uhoerning@worldbank.org, Tel: +1 202 473 4972

Victoria Levin

vlevin@worldbank.org, Tel: +1 202 473 5392

Пламен Данчев

pdanchev@worldbank.org, Tel: +359 2 9697253

Christian Bodewig

cbodewig@worldbank.org, Tel: +32 2 552 0023